

50 gouden regels en tips voor een proefschriftonderzoek

Prof.dr. A.(Arno) F.A. Korsten m.m.v. drs. A.(Albert) Kampermann

Suggesties naar: arno.korsten@ou.nl

Adres: Open Universiteit Nederland, postbus 2960, 6401 DL Heerlen

Versie 161206

Deze notitie heeft betrekking op promoveren. Waarom deze notitie? Vooral om wat vuistregels te geven en wat advies over hoe ik naar een proefschrift kijk. Wie mijn impliciete kijk (tacit knowledge) kent, en aanvoelt welke ervaring ik heb en waarom ik dit of dat benadruk, heeft voordeel. Daarom deze notitie, die mij hopelijk ook wat praatwerk scheelt en waarop u kunt terugrijpen. De notitie komt niet uit het luchtledige vallen. Deze is gebaseerd op eigen ervaringen met promoties, gesprekken met promovendi en het jarenlang bekijken en beoordelen van (concept-)proefschriften. Meegenomen is succes en falen.

1. Een proefschrift maken is eigenlijk een feest, voor wie het wil zien. Je zoekt iets uit en als je een aardig onderwerp hebt *vind je ook wat nieuws*, iets dat je nog niet wist, en je vakbroeders en – zusters evenmin. Je schrijft dus ook voor jezelf. Daarom doe je het graag. Iets uitvinden is bevredigend. In mijn proefschriftonderzoek over inspraak heb ik dingen gevonden die insiders niet wisten. Dan bied je meerwaarde. Maar voor de wetenschap geldt nog iets belangrijkers: bied je nieuws ten opzichte van wat in de wetenschap gepubliceerd is. De belangrijkste vraag die mijn promotor me echter stelde een dag voor de promotie: Arno, als het NOS Journaal komt, wat is dan de kern van je proefschrift in één zin of twee zinnen? M.a.w. wat is de nieuwsaarde?
2. Wanneer ik besloot zelf te gaan promoveren? Ik kan er niet omheen om dat te vermelden. Toen ik me als onderzoeker voldoende gegroeid vond, me er mentaal klaar voor achtte, me verzekerd wist van een monopolie op het onderwerp, de basis had gelegd met artikelen en – naar later zou blijken - een prijswinnend boek, er momentum was en de wil zeer sterk (nu moet het, hoe dan ook), mijn partner akkoord was, ik in werktijd een project in de luwte had, ik voldoende schrijf- en onderzoekservaring had, ik mijn beoogde promotor vol vertrouwen durfde te benaderen (ik bracht materiaal mee). Door de degelijke basis en fulltime voorbereiding van een aantal jaren had ik het in een jaar voor elkaar. Ik heb alle bezoeken aan congressen geschraapt en ben gestopt met competitietennis. Er stond geen verhuizing op stapel en ik was geen voorzitter van een club, noch penningmeester. Alle kaarten toen op het proefschrift. Na de promotie zou ik weer tijd hebben voor andere dingen. Les: ik had alle condities geschapen, en dus aan alles gedacht. Ook een meezeer geregeld. De promotor wilde dat. Elke zaterdag werken aan de diss. tussen 09.30 uur en 15.30 uur, plus minimaal twee avonden 2,5 uur. En af en toer wat uurtjes smokkelen op het werk.
3. Een proefschrift schrijven is niet zo moeilijk, althans voor wie *bezieling heeft, door roeien en ruiten gaat, uren kan maken (zeker ook in het weekend), over organisatietalent beschikt en handigheid, discipline opbrengt om er regelmatig met veel plezier (!!)*aan te werken en voor wie *vakmatigheid toont en over schrijftalent beschikt*. Het is een feest, een genoegen. Enthousiasme is drijvend.

4. Tijd is ook cruciaal. Een zgn. buitenpromovendus die minder dan acht uur per week besteed aan een proefschrift, kan er beter vanaf zien. Tenzij hij/zij er tien jaar aan werkt.
5. Weet u niet zeker of u uren kunt maken, hou eens een logboek bij. En bespreek een en ander met uw *partner* en met *de werkgever*. De partner moet er achter staan. De werkgever geeft vast een dag vrij voor drie-vier-vijf jaar. Werkgevers zijn blij in deze tijden van competentie management en praatjes over POP's als er tenminste eens één werknemer is die zich wil bijscholen e.d.
6. Meestal kan een tussenproduct of kunnen meerdere op zichzelf staande tussenproducten al veel zeggen over *de potentie* om erop te promoveren. Doe een goed onderzoek naar gevallen burgemeesters, schrijf er een artikel over, kijk of je het monopolie op dit onderwerp hebt of iemand je voor is (blijkt uit tijdschriftartikelen) en hou een presentatie. Als dat je goed afgaat, maak je a.h.w. een doorstart naar een dissertatie of proefschrift. Dan is ook gebleken of het wetenschappelijk forum kent en weet hoe het ongeveer werkt, je elan hebt, uren kunt maken, discipline bezit, accuratesse, organisatietalent, ordenend en analytisch vermogen, schrijftalent hebt.
7. 'Artikelen gepubliceerd hebben' (mag zelfs in dagbladen) is voor *een promotor* een sterke indicatie voor *de succeskans*. Voor wie aarzelt of hij/zij wel kan promoveren, heb ik een advies: doe eerst eens een uniek onderzoekje en schrijf er een artikel over. Wie wil promoveren, aarzelt hier niet over, die gaat het doen. Wie aarzelt, heeft een minpunt op zijn conto. U mag artikelen publiceren met iemand anders. Kan een promotor zijn, kan een ander zijn. Waar uw naam onder staat, mag u in het proefschrift opnemen.
8. Kies altijd een proefschriftonderwerp *dat aansluit bij de sterkte* van u, niet bij de zwakte. Kies ook een onderwerp waar u al veel denktijd in gestopt hebt. Wees slim, handig en doelmatig.
9. Hoe u aan een onderwerp komt? Tijdschriften bijhouden en artikelen lezen over een onderwerp dat u boeit. Evt. boeken bekijken. *Internationale literatuur* is een inspiratiebron van jewelste. Zie tijdschriften als Public Administration Review, Public Administration, Governance. Of Duitse bladen. Vervolgens een niche zoeken, iets dat nog niet is onderzocht. Verbeeldingskracht tonen. Zoals ook bij een scriptie geldt. Praat evt. met enkele deskundigen enz. Suggesties: benchmarking, visiteren van zbo's, benchmarking. Dat zijn al onderwerpen waar promovendi mee bezig zijn. Afblijven dus.
10. Een promotor kan u misschien ook een onderwerp *aan de hand doen*. Korsten kan suggesties baseren op zijn CdRom Kennisdomein bestuurskunde. Daar zijn zeker 50 suggesties zo uit te halen.
11. Na de start: Wie wil promoveren, moet zich tussentijds in het wetenschappelijk forum minstens een keer gemanifesteerd hebben door *het publiceren van een artikel, artikelen of boekje*. Lukt dat niet, dan zal dat een indicatie zijn dat ook het proefschrift er niet komt, of niet makkelijk. De eis van zich manifesteren in het forum moet voor u een *morele eis/verplichting* zijn.
12. U kunt nooit tegen een promotor zeggen: dit of dat doe ik niet. U moet altijd goed overleggen met uw promotor. Die is uw hogere in de setting van een proefschrift. De

belangrijkste factor in beraad is uiteraard argumentatie en overtuigingskracht (uw pen) maar daarnaast is er de ervaring en de kwaliteit van een promotor, die u moet accepteren. Zo niet, ga dan iets anders doen. Overtuig vooral op papier. Schrijf, schrijf, schrijf. En gooi af en toe slechte stukken weg.

13. Een promotor is een begeleider, niet een projectleider. Voor een plan van aanpak hebt u de goedkeuring nodig maar een goedkeuring garandeert niet dat uw eindproduct dus ook zo maar acceptabel is. Kritiek blijft tot het einde mogelijk. Let wel: het schriftelijk product telt. 'Mild stemmen', paaien en dat soort zaken die je in de politiek of het maatschappelijk verkeer nog kunt proberen, hebben geen zin in de academische sfeer. De tekst telt.
14. Proefschriften zijn *individueel* geschreven – in beginsel openbare – werkstukken. Samenwerken mag en is zelfs heel wenselijk. U mag zelf iemand inhuren die naar uw proefschrift kijkt of helpt. Bijvoorbeeld iemand die kijkt naar de taal.
15. *Samenwerken* kan betrekking hebben op uitwisselen (hoe doe jij dat?), op elkaar bemoedigen, op elkaars conceptstukken lezen en becommentariëren, op elkaar tips geven over bibliotheekbezoek, op elkaar tippen over zoekmogelijkheden naar literatuur via Picarta (op OU in Heerlen in elk geval aanwezig), op het geven van taalkundige verbeteringen.
16. Samenwerken mag betekenen dat u voor een onderdeel *iemand's expertise inhuyrt/ koopt*. Over budget beschikken kan dus een voordeel zijn (de OU of UM verstrekt geen budget). U mag interviewers aan het werk zetten, een enquête uitbesteden aan een bureau (mits u maar als auteur geldt bij de analyse), een redacteur inhuren om uw tekst te verbeteren. Er zijn wel ethische grenzen.
17. Elke promovendus heeft altijd *enkele mee- of tegenlezers. Zelf organiseren*. Tip: zorg dat minstens een meelezer verstand van het onderwerp heeft of althans mee kan denken. Tip twee: een tweede of derde meelezer hoeft geen benul van het onderwerp te hebben. U moet het – de inhoud - hem al schrijvend goed uitleggen. Wie is tegen? Wie is een uitgesproken criticast en kan daarmee toch ook zinnige dingen zeggen?
18. Proefschriften bevatten *zelfstandig onderzoek*. Dit onderzoek is niet slechts literatuurstudie maar bevat altijd ook een behoorlijk *empirisch* deel. Promoveren op alleen literatuurstudie? Maar een briljante discursieve beschouwing dan zoals Marx (of je het nou mee eens bent of niet) of Etzioni die gaf? Juristen kijken toch ook naar jurisprudentie? Bij Managementwetenschappen OU hebben we weinig van doen met de tradities bij rechtsgeleerdheid maar een briljante discursieve beschouwing is inderdaad niet uitgesloten. Doorgaans moet men hiervoor echter al minstens tien jaar zijn afgestudeerd en heel veel overzicht hebben en academische rijpheid bezitten. Zie de dissertatie van Arend Geul als succesvoorbeeld. Kortom, een discursieve beschouwing geven getuigt van (te) veel ambitie maar is echt niet het eerste waar u aan moet denken. Ergo, vergeet het. Beschouwing met data – lees empirie- liefst.
19. Als er altijd ook empirie in de proefschrift zit, moet elke promovendus dan enig benul hebben van *methoden en technieken* van sociaal-wetenschappelijk onderzoek? Ja, tenzij het gaat om een bestuursjurist. Zorg dat je enkele boeken op dit vlak in huis hebt. Bijvoorbeeld een boek van Swanborn, H.A. Becker, Segers, Yin, Verschuren, Albinsky, Van Buuren/Hutjes. Er zijn boeken over methoden en technieken van onderzoek, over

kwantitatieve methoden – zoals een survey- , over kwalitatieve methoden, zoals case studies. U moet door die boeken vertrouwd worden met zaken als concepten en begrippen, operationalisatie van concepten, afhankelijke en onafhankelijke variabelen, waarnemingsmethoden (observatie, interviews, enz.) en waarnemingseenheden, analysemethoden en analyse-eenheden, vragenlijstconstructie, eisen aan proefschriften te stellen, betrouwbaarheid en geldigheid, generalisatieniveau. Een analyse-eenheid is niet zonder meer hetzelfde als een waarnemingseenheid! Over specifieke onderdelen bestaan ook weer boeken, zoals over het houden van interviews of het opstellen van vragenlijsten.

20. Een *impuls tot een proefschrift* kan natuurlijk zeer wel uit de praktijk voortkomen. Dat is zelfs een voordeel omdat een promovendus dan al gegrepen is door een verschijnsel en gemotiveerd tot onderzoek. Dat is dus goed want waarschijnlijk heeft men iets nieuws te pakken, iets dat wringt of om antwoord vraagt. Promovendi aan reguliere universiteiten hebben het voordeel dat ze dicht bij de boeken uit de bibliotheek zitten, terwijl de OU-promovendus en het voordeel hebben dat ze als professionals dicht bij de praktijk zitten en doorgaans het nadeel van veraf van de bibliotheek.
21. Wie een (proefschrift)onderzoek beoogt, start met een *plan van aanpak*, eerste versie. Dit plan zal *evolueren*. Schaven, aanvullen, herlezen, schrappen, verbeteren, herlezen, enz.. Versie op versie. Alle versies van een datum voorzien, zoals 110906: verwijst naar 11 sept. 2006.
22. Voor promotor Korsten is dit plan van aanpak *het kerndocument* dat *altijd bijgewerkt* moet zijn zodat u aan derden (uw werkgever wellicht; kennissen; meedenkers/lezers) kunt tonen waar u staat, wat u doet, waar het heen gaat. Altijd bijgewerkt!. Het is voor Korsten van belang opdat hij overzicht houdt en zich op zijn beurt ook kan verantwoorden.
23. Een potentieel onderwerp voor een proefschrift moet, zo mogelijk nog vóór het plandocument op tafel ligt, direct *herleid worden tot een kennisdomein*, zeg het belangrijkste *leerstuk* op relevant gebied. Dat heet bij ons het *positioneringsvraagstuk*.
24. Een leerstuk is een theorie, zoals over sturing, over agendering, besluitvorming, implementatie of evaluatie, over beleidsveranderingen, over beleidsbeëindiging, over bureaucratie (Weber bijv.), over configuraties (Mintzberg bijv.), over fusies, over leiderschap, over change management, over planning & control, over resultaatsturing, enz. Zie CdRom kennisdomein bestuurskunde. Voorbeeld 1: wie zich richt op competentie management, moet enige weet hebben van de literatuur over competentie management maar ook van human resources management. Voorbeeld 2: Wie zich verbaast over problemen bij de invoering van competentie management in een gemeente, en daarop wil studeren, moet enige weet hebben van stagnatie en voortgang in veranderingsprocessen.
25. Een *proefschrift plan* bevat *altijd de centrale vraag/ probleemstelling* in een zin. Het eerste woord van die zin luidt vrijwel altijd: analyse van .....Een *voorbeeld van een probleemstelling*: analyse van de kwaliteit van gemeentebestuur ('local good governance'), in de vorm van toepassing van bestuurskrachtmonitoren in twee rondes in alle gemeenten in Limburg door een visitatiecommissie in de periode 2000-2008, in het bijzonder de kwaliteit van het visitatieproces, de normering van goed bestuur, de verbeteringen in bestuurskwaliteit van de tweede ronde ten opzichte van de eerste ronde en de benutting van visitatierapporten door de gemeentebesturen. U ziet hier de kernbegrippen opgenomen:

kwaliteit van gemeentebestuur, bestuurskrachtmonitor, visitatie, normering, lerende overheid, benutting. U ziet ook dat de probleemstelling drie abstractielagen, zo u wilt verbijzonderingen, kent: van local governance naar visitatie naar kwaliteit, normering, verbetering en benutting van visitatierapporten. De periode waarop het onderzoek slaat is opgenomen; 2000-2008. U ziet als het ware de hoofdstukken die straks in het verslag van onderzoek komen al voor uw oog verschijnen. U ziet ook dat u in het kader van de literatuurstudie verschillende.

26. Ander voorbeeld: analyse van de toegevoegde waarde van competentie management voor personeelsbeleid in twee gemeenten die competentie management reeds invoerden, in de periode 2004- 2006, uitgaande van de theorie van X en Y. Deze vraag moet in een plan van aanpak al kort (!) worden beargumenteerd vanuit de literatuur. Een proefschrift plan bevat dus al – blijvend bij genoemd voorbeeld - een korte beschouwing wat competentie management is, welke de kenmerken zijn, de doelstellingen – dus wat adepten ermee willen bereiken-, waar dit streven uit voortkomt, wat de veronderstelde voor- en nadelen zijn, welke problemen je tegen kunt komen bij invoering, enz. Het lezen van twee boeken en enkele artikelen geeft al een opstap hiertoe.
27. Een proefschriftplan van aanpak bevat *in de kern* in elk geval *de volgende zaken*: a) de centrale vraag; b) de deelvragen; c) een literatuurstukje waarmee u aangeeft of het proefschrift origineel is en grensverleggend; d) de bronnen waarmee u de vragen gaat beantwoorden, e) de concept-hoofdstukindeling, f. de literatuurlijst van nationale en internationale kernliteratuur.
28. Een proefschriftplan (= plan van aanpak) is altijd een voorlopig iets; men blijft het plan bewerken (aanvullen, corrigeren). Het is een *startdocument*. Als u vrij snel nadat u het idee kreeg dat de tijd rijp was om met een proefschrift te beginnen, zich tot een ervaren docent wendt om tot zo'n plan te komen, spaart u dat maanden dubben, plussen en minnen. Uw onzekerheid vermindert snel.
29. Soms tref je ook wel in aan wat iemand persoonlijk drijft. Dat interesseert ons wel maar niet in relatie tot het proefschriftplan. U hoeft het niet op te schrijven maar vertel het wel. In het plan komt dus geen 'ik'-stijl voor.
30. *Een proefschrift maken kent fasen met (tussen)producten*. Fase 1: We spreken over een onderwerp en dat leidt tot een conceptproefschrift plan. Een eerste plan is altijd voorlopig. Fase 2: Na het eerste plan – dat u uiteraard een aantal malen verbeterd hebt en ter beoordeling links en rechts hebt voorgelegd- gaat u literatuurstudie doen en verkennen hoe het onderzoek eruit moet zien. Fase 2 eindigt met een literatuurverslag. Fase 3 omvat de opzet van het onderzoek en meestal een pilot. Fase 4 het eigenlijke onderzoek en eindigt met een conceptonderzoeksverslag . Fase 5: Het eigenlijke proefschrift. Fase 6: Na goedkeuring door de promotor moet de tekst door de promotor gestuurd worden naar een beoordelingscommissie. Die kan het proefschrift nog afwijzen. Let op, die commissie doet serieuw werk
31. We hebben gemerkt dat er een grote essentie is, die voor *veel houvast* zorgt voor de promovendus en die veel vertrouwen geeft. Zorg dat u komt tot *een centrale vraag, deelvragen en de deelvragen spreidt over concepthoofdstukken*. Elke vraag in een hoofdstuk. Als u een concepthoofdstukindeling hebt, voelt dat meestal lekker.

32. 'Ja maar een probleemstelling is toch wel lastig'. Valt mee. Er zijn drie soorten hulp. Ten eerste, lees een boekje van Piet Verschuren over de probleemstelling (Aulapocket). Verschuren schreef ook een goed artikel hierover dat bij Arno Korsten verkrijgbaar is. Ten tweede: bekijk proefschriften van anderen. Ze staan tegenwoordig veelal ook online! Of zoek een goed voorbeeld. OU-bibliotheek of een file van ons. Ten derde: bekijk een goed proefschrift plan van een ander, dat goedgekeurd is. Wij verstrekken er wel een. Dat neemt koudwatervrees weg. Veel draait om het gewoon aanpakken van zaken, vanuit vertrouwen. Wij doen verder niet alles. U moet zelf boeken zoeken.
33. Stel nou eens dat u *weinig kijkt hebt op onderzoek*. Stel. Volg dan eens het advies: bekijk een paar studies die als proefschrift golden, op hun opzet. Lees dus niet het hele boek maar bekijk het design en de boekopbouw, dus de indeling.
34. U kent *de regels van citeren*. U schrijft nooit een zin letterlijk van een ander over, want dat is plagiaat. Wie een zin overneemt of een deel ervan gebruikt citeert regels en dus aanhalingstekens en verwijst. Verwijzen gebeurt precies. Bij voorkeur niet via noten maar op de volgende manier: (Janssen, 1978: 16). En het boek of artikel van Janssen vinden we dan in de literatuurlijst.
35. Waarop wordt een proefschrift *uiteindelijk beoordeeld*? Daarover is een notitie verschenen. Grofweg gaat het om de volgende criteria: a) originaliteit van onderwerp, duidelijke probleemstelling en aansluitende uitwerking; b) theoretisch gehalte; c) empirisch gehalte; d) adequaat gebruik van M&T van onderzoek; d) omvang onderzoek/volte (inhoudelijk dunne proefschrift ?); e) vakmatig aan de maat; f) integratief gehalte in de vorm van op elkaar betrekken van aspecten of aspectwetenschappelijke inzichten; g) opbouw en leesbaarheid; h) consistentie. Oefen hiermee bij het beoordelen van een proefschrift.
36. Elke proefschrift bevat *een samenvatting* die vooraf gaat aan de tekst. Deze samenvatting moet op zichzelf leesbaar zijn, redenerende kwaliteit hebben en bij wijze van spreken geplaatst kunnen worden op de opiniepagina's van hetzij de NRC, hetzij de Volkskrant. Iemand die niets weet van de proefschrift, dus niet van het onderwerp, de probleemstelling enz. moet die samenvatting kunnen lezen. Omvang ter gedachtebepaling: tussen 800 en 1700 woorden. Handig is om hier het contrastperspectief te volgen, ook wel het cabaretperspectief genoemd. U beweert eerst a en zet de lezers dus op een been om vervolgens duidelijk te maken dat a niet opgaat maar b, en zet dan op het andere been.
37. Een proefschrift concept is eenvoudig *te testen via een truc*. Ik lees van inleiding naar samenvatting per hoofdstuk, weer naar inleiding en naar samenvatting van een volgend hoofdstuk, enz. *Dan moet er lijn in zitten*. Pas als schrijver deze truc ook toe om zo de proefschrift te verbeteren. Diverse malen herhalen.
38. Er bestaat nog een truc. *Ga na of u voldoende redeneert*. Wie redeneert gebruikt woorden als: dus, omdat, derhalve, daarom, want, als, ... dan, doordat, hoewel, echter. Komen deze woorden niet veel voor in een proefschrift dan is een schrijver mogelijk of briljant of een warhoofd. Een plan van aanpak voor een onderzoek kent ook (!) redeneerwoorden.
39. U moet vooral werken aan *zwakke plekken*. Al u niet goed kunt schrijven, moet u een schrijfcursus volgen. U hebt geen zwakke plekken maar tekort aan tijd? Vraag dan uw werkgever om studietijd. Dat wordt vaak vergeten. U hebt geen zwakke plekken maar zit

midden in een echtscheiding of stervensbegeleiding, vol met emotie. Begin dan even niet aan het proefschrift . U kunt uw hoofd er toch niet bij houden. Geef altijd feedback naar begeleiders als er tijdens de rit wat gebeurt, waardoor u een *time out* nodig hebt. Geef aan hoe u dan wel of niet benaderd wilt worden. Communiceer!!!!

40. Moet ik *buitenlandse literatuur* lezen.? Altijd. Kan dat ook Duitse literatuur zijn? Ja. Hoeveel buitenlandse? Hangt af van het proefschrift onderwerp maar bij voorkeur toch wel 10 titels minimaal. Denk daarbij vooral ook aan onderzoek dat verricht is. Is er al onderzoek verricht over mijn thema, mijn probleemstelling. Gebruik die gegevens!
41. Welke *tijdschriften* moet ik raadplegen? Hangt ook af van het onderwerp. Een bestuurskundepromovendus moet weet hebben van de volgende bladen en die ook ingezien hebben; Public Administration; Governance; Public Administration Review; Bestuurskunde; Bestuurswetenschappen; Beleidswetenschap; Beleid en Maatschappij; openbaar Bestuur; Overheidsmanagement; M&O. Een promovendus op het gebied van HRM kan denken aan het Tijdschrift voor HRM, Gids voor Personeelsmanagement of Personeelsbeleid. Een promovendus die iets wil weten van HRM en gemeenten moet een combi kiezen.
42. *De CdRom*. Het kennisdomein bestuurskunde, een cdrom met daarin het kennisdomein *Bestuur en beleid*. Dat zeer omvangrijke deel is ontwikkeld door o.a. prof.dr. A.Korsten en beoordeeld door andere hoogleraren. Het bevat een enorm overzicht van heel veel thema's uit de actualiteit van de overheid en de studie van openbaar bestuur. Je kunt het zo gek niet bedenken of er is iets over te vinden. In feite gaat het hier om een aaneengeschreven overzicht van iets met een omvang van pakweg veertig cursussen. Dit stuk is dus geen reader maar een tekst die volledig van de hand is van Arno Korsten. Deze cdrom bevat ook een grote literatuurlijst. Hierin kun u zoeken, ook buitenlandse literatuur. De cdrom krijgt u als u ongeschreven bent als promovendus bij de sectie bestuurskunde (via ger.arendsen@ou.nl).
43. Nog een tip: Schrijf u hoofdstukken altijd zo dat ze elk op zich zonder kennis van het voorgaande te lezen zijn. Dit heet de *modulaire* aanpak. Dat heeft een groot voordeel: u kunt eventueel schuiven met een hoofdstuk.
44. *Schrijven moet u voortdurend*, bij voorkeur elke dag. Schrijf altijd uit wat u aan relevants las. Ga nooit drie boeken lezen om er vervolgens niets mee te doen.
45. Pas *de scantruc* toe. Lees nooit boeken direct integraal. Blader eerst of iets voor u nuttig is en wanneer. Lees een samenvatting. Ga dan evt. verder of leg een boek ter zijde.
46. *Een proefschrift hoofdstuk is nooit in een keer goed*. Lees het nog eens door, verbeter, lees opnieuw, verbeter. Tim Krabbé publiceert pas de 24e versie van een boek. Dat gaat wel erg ver maar u moet slijpen. Bent u dat niet gewend? Jammer, het zal toch moeten.
47. Was het eigen proefschrift van mij briljant, destijds? Ik had voor het voorwerk voor het proefschrift al wel een prijs gewonnen. Dat boek kon toen helaas niet gelden als proefschrift. Maar ik heb er wel veel uit benut. Relativerend, ik heb uit het onderwerp gehaald wat er uit te halen was. Een onderwerp moet ook meezitten. Dat weet je achteraf het beste.

48. Is het handig om een *klein bibliotheekje* voor je zelf te hebben met een boek of tien-vijftien op je vakgebied? Ja, overzichtswerken zijn heel handig als *opzoekmiddel*. Wie bestuurskunde studeert heeft natuurlijk het boek Openbaar bestuur van Bovens c.s. in de kast staan, het boek van Korsten/Toonen, Bestuurskunde: hoofdfiguren en kernthema's, en het boek van Noordegraaf over Management. En enkele werken van Denhardt, en Classics of Public Administration, enz, dat is handig om op te zoeken. Een tuinman heeft ook vijf rieten en schoppen staan bij wijze van spreken. Wie personeelwetenschappen doet, heeft natuurlijk het werk van Kluytmans staan. En wie interesse heeft in organisatiekunde heeft de vier delen van De Man/Coun staan. Loop eens binnen bij de grote boekhandel Broese Kemink in Utrecht, tegenover het gemeentehuis, aan de gracht.
49. *Is het mogelijk om een hoog cijfer te halen voor de proefschrift ?* Tien is voor god, negen voor de professor. Een proefschrift moet voldoende zijn. Zie de criterialijst.
50. *We werken met/ in een community*. Voordelen: centrale faciliteiten, kritisch naar elkaars uitwerkingen kijken, becommentariëren, wat kan ik van de fouten van anderen leren, wat doe ik zelf fout, kennis en slimmigheden delen. Voor het overige werkt iedereen zelfstandig aan de proefschrift . Een groep vertraagd niet, maar versnelt het proces, omdat er geen grote onderlinge afhankelijkheden zijn.
51. Dit zijn 50 belangrijke aandachtspunten, uit ervaring ontstaan, uit de worsteling van promovendi die u voorafgingen.

Veel succes,

Prof.dr. Arno Korsten,

Hoogleraar bestuurskunde aan de Open Universiteit Nederland, fac.

Managementwetenschappen, sinds 1986

Tevens: Bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Maastricht, fac. Rechtsgeleerdheid, sinds 1991

Lid van de Raad voor het openbaar bestuur

Erelid van de Vereniging voor Bestuurskunde

Past performance:

- Winnaar van de G.A. van Poeljejaarprijs voor de beste publicatie in de bestuurskunde in 1978. titel: Participatie en politiek.
- Mijn proefschrift: Het spraakmakende bestuur, Nijmegen, 1979, promotor Roel in 't Veld.
- Hoeveel artikelen gepubliceerd vóór publicatie van het proefschrift: naar schatting minstens tien- alleen of met anderen - in uiteenlopende bladen als Bestuurswetenschappen, Intermediair, Overheidscommunicatie.
- Hoeveel afzonderlijke (opdracht)onderzoeken gedaan vóór publicatie van het proefschrift: een stuk of vijf met dito rapporten.
- Empirische basis van proefschrift: tal van enquêtes onder insprekers bij streekplannen, niet-insprekers maar wel bezoekers van informatiebijeenkomsten, en onder burgers die niet deelnamen.